

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Iltapäiväkerhotoiminnan suunnittelu ja toteutus 1.-9.-luokkalaisille erityisryhmille

Al-Hamzawi, Ginan
Leskinen, Annina

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Iltapäiväkerhotoiminnan suunnittelu ja toteutus 1.-9. -luokkalaisille erityisryhmille

Al-Hamzawi, Ginan
Leskinen, Annina
Sairaanhoitajakoulutus
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2017

AL-Hamzawi, Ginan
Leskinen, Annina

Iltapäiväkerhotoiminnan suunnittelu ja toteutus 1.-9. -luokkalaisille erityisryhmille

Vuosi 2017 Sivumäärä 31

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella ja järjestää iltapäiväkerhotoimintaa erään Uusimaalaisen koulun 1.-9. -luokkalaisille erityisryhmille. Toimeksianto tuli suoraan kohdekoululta ja se oli järjestää erityisryhmien oppilaille aistitoimintaa tukevaa kerhotoimintaa. Aihe valikoitui opinnäytetyöksemme, koska se laajentaa ammatillista osaamistamme ja näkemystämme hoitotyöstä sekä samalla tuottaa hyötyä työelämään. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa hyötyä työelämään tuottamalla kerhon lisäksi leikkilista, jota koulun henkilökunta voi vastaisuudessa käyttää iltapäiväkerhoissaan.

Erityisryhmien lapsilla oli useita erilaisia kehityshäiriötä. Lähes kaikki lapset sairastivat autis-
mikirjon häiriötä ja lisäksi jotakin kehitysvammaa. Yhdellä oppilaalla oli myös epilepsia. Oppi-
laat jaettiin kerhoa varten kolmeen eri ryhmään: pieniin, isoihin ja vaikeasti vammaisten ryh-
mään. Kerhotuokioita järjestettiin pienten ja vaikeasti vammaisten ryhmälle kolme ja isojen
ryhmälle kaksi. Ryhmäjaosta vastasi koulun henkilökunta. Ennen kerhon toteutusta vierailimme
koululla tapaamassa lapsia ja ryhmien jaon valmistuttua saimme tietoa kunkin ryhmän oppilai-
den sairauksista ja käytösoireista. Kerhoa varten suunnittelimme erilaisia ja eritasoisia aisteihin
liittyviä leikkejä, joista yhdessä toimeksiantajan kanssa valittiin ja muokattiin kerhossa toteu-
tettavat leikit. Jokaiselle ryhmälle valittiin oma teema, jota pyrittiin kuljettamaan mukana
kaikissa tuokioissa.

Opinnäytetyön teoriaosuus rajattiin käsittelemään autismikirjon häiriötä yleisellä tasolla, pe-
rehtyen erityisesti häiriön aiheuttamiin aistitoiminnan muutoksiin sekä aistitoiminnan tukemi-
seen. Teoriaosuudessa käsitellään lyhyesti myös kehitysvammaisuutta, epilepsiaa sekä ryh-
mänohjausta. Lähteinä käytimme tutkittua tietoa kyseisistä kehityshäiriöistä ja sairauksista ja
siitä, millainen toiminta parhaiten ylläpitää autistisen lapsen aistitoimintaa.

Opinnäytetyön toiminnallinen osa toteutettiin aikataulun mukaan kahden viikon aikana helmi-
kuussa 2017. Palaute kerättiin kerhon aikana suullisesti sekä oppilailta että ohjaajilta. Onnis-
tumisen arviointiin käytettiin palautteen lisäksi tarkkailemalla kerättyä tietoa kerhon ajalta.

Al-Hamzawi, Ginan
Leskinen, Annina

Planning and organizing after school clubs for 1 to 9 graders with special needs.

Year	2017	Pages	31
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to plan and organize after school clubs for children with special needs in a comprehensive school in Uusimaa. The assignment to organize activity which supports sensory activity was provided by the target school. The subject for the thesis was chosen because it supports a nursing student's professional skills and vision for healthcare. The goal of this thesis was to benefit the target school by organizing the after school clubs as well as compiling a list of games for the teachers to use in the future.

The children with special needs had varying developmental disorders. Almost all of the children in the group had some form of autism spectrum disorder as well as some form of developmental disability. One pupil had epilepsy. The children were divided into three different groups: younger children, older children and severely disabled children. The groups were set by the school's teaching staff. The after school clubs were planned and organized around the information the teachers provided about the children's conditions after meeting the children. Several games of varying levels of complexity were planned. The games were chosen and adjusted together with the teaching staff, and each of the groups were chosen a theme.

The thesis focused on the autism spectrum on a general level. The focus was especially on the ways autism spectrum affected the senses, as well as possible ways of supporting sensory activity. Developmental disabilities, epilepsy and the basics of directing a group were briefly addressed. Scientific research on these developmental disorders as well research on what kind of activity best supports the sensory activity of an autistic child was used.

The after school clubs were carried out according to a two week schedule in February 2017. Feedback was collected from both the pupils and the teaching staff. The success of the project was evaluated according to the received feedback as well as the data acquired by observation during the project

Keywords: sensory activity, autism, developmental disorder, after school club, children with special needs.

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Kerhotoiminnan ryhmäohjaus	7
	2.1 Yksilöohjaus kerhotoiminnan ryhmäohjauksessa.....	7
	2.2 Ryhmäohjaus kerhotoiminnassa	8
3	Lapsuusiän kehityksellisiä häiriöitä	9
	3.1 Autismi ja aspergerin oireyhtymä	9
	3.2 Kehitysvammaisuus ja epilepsia	10
4	Aistijärjestelmät ja niiden tukeminen autistisella lapsella	11
	4.1 Aistitoiminta ja sen tärkeys	11
	4.2 Aistitoiminnan tukeminen	12
5	Työn tarkoitus ja tavoite	12
6	Iltapäiväkerhon toteuttaminen toiminnallisena opinnäytetyönä	12
	6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	12
	6.2 Opinnäytetyön rajaus ja haasteet.....	13
	6.3 Iltapäiväkerhotoiminnan suunnittelu	14
	6.3.1 Vaikeasti vammaisten ryhmä.....	14
	6.3.2 Pienten ryhmä	15
	6.3.3 Isojen ryhmä	15
	6.4 Iltapäiväkerhotoiminnan toteuttaminen	16
	6.4.1 Vaikeasti vammaisten ryhmä.....	16
	6.4.2 Pienten ryhmä	17
	6.4.3 Isojen ryhmä	18
	6.5 Iltapäiväkerhotoiminnan onnistumisen arviointi ja palaute	19
7	Pohdinta	20
	7.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	20
	7.2 Opinnäytetyön onnistumisen arviointi ja kehittämissuhteet.....	22
	Lähteet	24
	Liitteet.....	26

1 Johdanto

Erityisopetus Suomessa on ollut jo usean vuoden kasvussa (Saloviita 2006, 326). Erityislapsi on lapsi, joka tarvitsee erityistä tukea kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen eri osa-alueilla. Tuettu varhaiskasvatus aloitetaan, kun vanhemmat tai jokin lapsen hoitotahoista on sitä mieltä, että tuen tarve on välttämätön. (Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatussuunnitelma 2013.) Erityisopetukseen peruskoulussa voi kuulua erityisopettajan luona saatu henkilökohtainen ohjaus tai lapsi voidaan siirtää pois tavallisesta luokasta erityisluokkaan. Molemmat tavat voivat olla ongelmallisia. Jos lapsi saa erityisopettajalta henkilökohtaista opetusta, mutta muuten on normaalissa koululuokassa, saattaa lapsi kuormittua liikaa. Tämä puolestaan heikentää lapsen jaksamista ja oppimista. Kun lapsi siirretään erityisluokalle, alkaa hän noudattaa yksilöityä opintosuunnitelmaa, joka myöhemmässä vaiheessa voi olla este jatko-opinnoille. Varhaiskasvatuksessa ja peruskouluissa on myös integroituja oppilasryhmiä, joissa erityislapsia on sijoitettu tavallisiin luokkiin. Usein integraation käsitys on vääristynyt ja lasta ei todellisuudessa ole siirretty toiselle luokalle, vaan hän on omassa luokassaan saanut erityislapsen aseman. (Saloviita 2006, 326-328.)

Erityislapsen siirtymistä tavalliselta luokalta erityisluokalle kutsutaan oppilasvalikoinniksi. Peruskoulun tehtävä lainsäädännön mukaan on tarjota opetusta koko ikäluokalle ja oppilasvalikointi on ristiriidassa tämän kanssa. Peruskoulun opetuksen laajuus on kuitenkin moninainen, jonka vuoksi oppilasvalikoinninkin myötä voidaan sanoa peruskoulun tarjoavan opetusta kaikille. 1900-luvun alkupuolella oppilasvalikointi tarkoitti joidenkin oppilaiden tippumista kokonaan pois opetuksen piiristä. Tästä ollaan siis tultu eteenpäin, mutta silti on varaa parantaa erityislasten tarpeiden huomioimista perusopetuksessa. (Saloviita 2006, 330.)

Useat kaupungit järjestävät iltapäiväkerhotoimintaa peruskoulun 1.-2. luokkalaisille ja erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille. Toimintaa järjestävät koulut, järjestöt, seurakunnat ja yksityiset tahot. Kunta vastaa koko toiminnan kokonaisuudesta. (Opetushallitus 2017.) Kerho järjestetään koulussa tai koulua lähellä olevissa toimintaan soveltuvissa tiloissa. Iltapäiväkerhotoiminta edistää lasten kouluviihtyvyyttä ja -hyvinvointia ja tukee koulun ja vanhempien kasvatustyötä. (Helsingin kaupunki 2016.) Tämän opinnäytetyön kehittämishankkeena oli järjestää erään Uusimaalaisen koulun erityisryhmille aisteja tukevaa iltapäiväkerhotoimintaa. Toiminta suunniteltiin erityisesti autistisille ja vaikeasti vammaisille oppilaille. Toimintatuokioihin muodostettiin kolme oppilasryhmää 1-9. -luokkalaisista erityisryhmien oppilaista. Valitsimme tämän hankkeen opinnäytetyöksemme, koska koimme sen laajentavan sairaanhoitajan koulutustamme ja näkemystämme alasta ja näin tukevan ammatillista kasvuamme. Toinen syy valintaan oli hankkeen tuottama hyöty työelämään.

Opinnäytetyön toiminnallisen osan toteutimme suunnitellusti helmikuussa 2017. Kerhoa pidettiin kahden viikon ajan yhteensä kahdeksan toimintatuokion verran. Tavoitteena oli, että koulun henkilökunta voi jatkossakin hyödyntää kerhoamme ja sen tuomia uusia ideoita omassa toiminnassaan. Teoriaosuudessa keskityimme autistisiin ja vaikeasti vammaisiin lapsiin ja nuoriin. Erityisesti perehdyimme autististen lasten aistitoiminnan kehittämiseen ja ylläpitämiseen.

2 Kerhotoiminnan ryhmäohjaus

2.1 Yksilöohjaus kerhotoiminnan ryhmäohjauksessa

Hoitotyön ohjaamista voi tapahtua erilaisissa tilanteissa, kuten perusterveydenhuollon vastaanottotilanteissa, työpaikoilla, kodeissa ja kouluissa. (Kyngäs ym. 2007, 6.) Hoitotyössä ohjauksesta käytetään useita käsitteitä, mikä tekee ohjauksen tunnistamisesta vaikeampaa. Synonyymeja ohjaukselle ovat koulutus, kasvatus ja valmennus. Ohjaus jaetaan kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat käytännöllisen opastuksen antaminen, ohjauksen antaminen tai hoitajan ohjauksen alaisena toimiminen. Ohjaus voi tarkoittaa myös asiakkaan johtamista tai vaikuttamista hänen toimintaansa. (Kyngäs ym. 2007, 25.) Kerhotoiminnassa käytetään kaikkia kolmea ohjauksen osa-aluetta.

Erityislasten, kuten muidenkin lasten, onnistuneen ohjauksen perustana ovat ohjaajan tiedot ja käsitykset lapsen kehityksestä, lapsesta itsestään ja oppimisesta. Sosiokulttuurisen teorian mukaan lapsen oppiminen on sosiaalista ja tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Toiminnan tulisi tapahtua lapsen lähikehityksen vyöhykkeellä, jolla tarkoitetaan lapsen potentiaalisen osaamisen vaihetta. Lapsi tarvitsee aluksi häntä pystyvämmän henkilön tukea, jotta myöhemmin pystyisi toimimaan itsenäisesti. (Vygotsky, 1978.) Kerhotoiminnan ohjaajan asiantuntemus vaikuttaa siihen, miten vuorovaikutus erityislapsen kanssa onnistuu. Oppimista edistävä ohjaus on haasteellista, sillä se vaatii ohjaajalta asiantuntemusta paitsi lapsen yleisistä oppimisprosesseista myös erityisen tuen menetelmistä ja lisäksi näiden soveltamisesta kunkin lapsen kehitysvaiheen mukaisesti. (Mäkinen & Kallio 2007, 30-31.) Koska kerhotoimintaan osallistuvat lapset tarvitsevat heille yksilöllisesti suunniteltua tukea, apua ja ohjausta, tulee ohjauksen apuna käyttää erilaisia menetelmiä. Toimintojen ja tapahtumien kuvittaminen ja tukiviittomien käyttäminen puheen rinnalla auttavat lapsia ymmärtämään ohjeita ja hahmottamaan ajan kulkua. Ohjauksen tulee olla selkeää, jotta lapset ymmärtävät, mitä heiltä odotetaan ja mitä on tarkoitus tehdä. (Tolvanen 2009, 110-111.)

Itsesäätelyteorian mukaan lapsen tunteet itsenäisyydestä, pystyvyydestä ja yhteenkuuluvuudesta vahvistavat lapsen sisäistä motivaatiota, joka puolestaan edistää lapsen oppimista. (Ryan & Deci 2000, 64-65). Kerhotoiminnan ohjaajan toiminnan tavoitteena on vahvistaa lapsen motivaatiota ja pitää lapsen kiinnostusta yllä koko toiminnan ajan. Hyvä ohjaaja antaa rakentavaa ja positiivista palautetta sekä kannustaa lasta huomioiden lapsen yksilöllisen kehitystason ja

erityisen tuen tarpeet. Hyvä ohjaaja auttaa toiminnallaan lapsia kasvattamaan itseluottamustaan ja myönteistä minäkäsitystään. Kerhotoiminnan ohjaajan on oltava oma itsensä ja aidosti kiinnostunut lapsesta. Aito ohjaaja on lapsen mielestä luotettavampi ja turvallisempi, kuin ohjaaja, josta lapsi vaistoa epäaitoa kiinnostusta. Kun lapsella on turvallinen olo, hän tulee mielellään kerhoon ja uskaltaa estottomammin osallistua toimintaan. (Autio & Kaski 2005, 63-66.)

2.2 Ryhmäohjaus kerhotoiminnassa

Yksilöohjauksen lisäksi ryhmäohjaus on yksi käytetyimpiä ohjausmuotoja hoitotyössä. Ryhmien koot vaihtelevat niiden tarkoitusten ja tavoitteiden mukaisesti. Ryhmällä voi olla sama päämäärä, jota tavoitellaan yhdessä ryhmänä ja se voidaan asettaa kaikkien ryhmän jäsenten tavoitteeksi. Kun yhteiset tavoitteet sitovat ryhmän jäseniä, tavoitteiden saavuttaminen on jokaiselle ryhmän jäsenelle helpompaa ja tulokset ovat parempia. Ryhmän tärkeimpiä ominaisuuksia on hyvä sosiaalinen kielellinen tai ei-kielellinen kanssakäyminen jäsenten kesken. Kerhotoiminnan ohjaaja vastaa ryhmän turvallisuudesta ja toimivuudesta. Ohjaajan tehtävänä on huolehtia, että ryhmällä on selkeät tavoitteet ja tehtävät ja että työskentely on määrätietoista. Ohjaaja auttaa ryhmää työskentelemään kohti yhteisiä tavoitteita ja kehittämään omaa ajatteluaan. Ohjaajan tulee keskustella ryhmäläisten kanssa opitun tiedon hyödyntämisestä jokapäiväisessä elämässä. (Kynge ym. 2007, 104-109.) Tavoitteissaan edistyäkseen ryhmä tarvitsee erilaisia ohjaus- ja oppimistehtäviä, joiden tulee olla selkeästi laadittuja ja ajaa ryhmän yhteistä päämäärää. Ohjaajan työtä helpottaa ohjaustilanteen tavoitteiden tarkka suunnittelu. Ohjaajan on jo suunnitteluvaiheessa otettava huomioon ryhmän jäsenten tausta, kehitysvaihe ja erityisen tuen tarpeet. Myönteinen ja kannustava ilmapiiri ryhmässä on merkittävä tekijä, koska se luo turvallisuuden tunnetta kaikille ryhmän jäsenille. Kun ilmapiiri on hyvä, sekä ryhmän jäsenet että ohjaajat voivat tuoda odotuksiaan ilmi. Turvallisuuden tunne tukee ryhmän jäsenten motivaatiota osallistua toimintaan ja oppia uusiakin tapoja toimia. Näin ryhmän jäsenistä tulee aktiivisia tiedon vastaanottajia eivätkä he jää passiivisiksi kuuntelijoina. (Onnismaa, Pasanen & Spanger 2000, 165-167.)

Kerhotoiminnan onnistumisen kannalta ohjaajalla tulee olla hyvät ryhmäohjaustaidot. Onnistuneen ryhmäohjauksen perustana on hyvä ennakkovalmistautuminen ja varasuunnitelma yllättävien tilanteiden varalle. Luovuus on yksi hyvän ohjaajan piirteistä, koska lapset ja ohjaustilanteet ovat ainukertaisia ja harvoin kaikki sujuu täsmälleen kuin on suunniteltu. Pienet muutokset eivät saa haitata tuokion etenemistä tai ohjaajan omaa motivaatiota. Ohjaustaitoihin kuuluu kerhotoiminnan suunnittelu siten, ettei se sisällä odottamista tai jonottamista, koska lasten keskittyminen herpaantuu helposti. Kerhon käytännön toteutukselle asetetaan tilaan, aikaan, välineisiin jne. liittyvät rajat, joiden puitteissa toimitaan. Näin lapsilla on turvallinen tunne siitä, että tilanne on ohjaajan hallussa ja heistä välitetään. Tällöin epäonnistumisen pelko pienenee ja lapset kokevat olevansa tärkeitä. Ryhmäohjauksessa on tärkeää huomioida ja kannustaa kaikkia lapsia tasavertaisesti. (Autio & Kaski 2005, 63-66.)

3 Lapsuusiän kehityksellisiä häiriöitä

3.1 Autismi ja aspergerin oireyhtymä

Leo Kanner nimesi lapsuusiän autismin nimensä mukaisesti Kannerin syndroomaksi 1940-luvulla, jolloin autismin ajateltiin liittyvän psyykkisiin häiriöihin (Heinämäki 2000, 91). Nykyään autismi liitetään laaja-alaisiin kehityshäiriöihin. Lapsuusiän autismissa tyypillisiä piirteitä ovat laajat puutteelliset taidot sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kommunikoinnissa. Monilla autisteilla esiintyy myös eritasoista älyllistä kehitysvammaisuutta ja kognitiiviset taidot vaihtelevat paljon. Osa lapsista kuitenkin oppii lukemaan hyvin ja on älykkyydeltään normaalia tasoa. (Huttunen 2016.) Autismi on yksilöllinen ja elinikäinen ominaisuus, jonka luonne muuttuu vanhetessa. Autismiin syytä ei kokonaan tiedetä ja ne voivat olla erilaisia eri lapsilla. Autismi ilmenee alle kolmivuotiaana. Noin joka kolmannella sairastuneella on puheen ja kielenkehityksen vaikeuksia, joka johtaa katsekontaktin vähenemiseen ja jo opittujen sanojen unohtamiseen ja niiden käytön lopettamiseen. Noin puolelle autistisista lapsista kehittyy kehitysvamma. Perintötekijät voivat vaikuttavaa autismiin syntyyn ja lisäksi raskausajan infektiot, ympäristön myrkyt ja isien korkea ikä voivat olla osasyitä autismiin puhkeamiselle. Autismi on lähes neljä kertaa yleisempää pojilla kuin tytöillä. (Huttunen 2016.)

Autismikirjon häiriön piirteet jakautuvat kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat sosiaalisen vuorovaikutuksen, kommunikaation ja toiminnan heikkoudet (Heinämäki 2000, 92). Sosiaalisen vuorovaikutuksen puutteita ovat vaikeudet tuottaa ja ymmärtää kasvojen ilmeitä ja tämän seurauksena lapsi välttelee katsekontaktia. Autistinen lapsi ei kykene jakamaan iloaan, näyttämään kiinnostustaan tai osoittamaan empatiaa. (Huttunen 2016.) Puutteet kommunikaatiossa ilmenevät heikkoutena aloittaa ja ylläpitää keskusteluja sekä samojen sanojen ja lauseiden toisteluna. Autistinen lapsi ei osaa reagoida, kun häntä kutsutaan nimeltä. Kaikki autistiset lapset eivät opi lainkaan puhumaan. Lapsella on usein myös rajoittuneet ja kaavamaiset käytöstavat ja tarkat rutiinit. Autistilla on vähän kiinnostuksen kohteita ja kiinnostus kohdistuu vain pieneen osa-alueeseen tietystä asiasta tai esineestä. Usein autistisella lapsella on erityistaitoja jollain tietyllä alueella, kuten matematiikassa. Autistiset lapset ovat lähes poikkeuksetta arkoja äänille, valolle ja kosketukselle ja heillä on korkea kipukynnys. Lievätkin ympäristön muutokset ärsyttävät autistista lasta ja tekevät heidät rauhattomiksi. Autistiset lapset voivat olla impulsiivisia, hyperaktiivisia ja käytöshäiriöisiä. (Huttunen 2015.)

Autismin diagnosoiminen perustuu autismikirjon häiriöön tyypillisesti kuuluviin käyttäytymisen poikkeavuuksiin. Jokainen autismidiagnoosin saanut lapsi tarvitsee yksilöllisen kuntoutusohjelman, jota toteutetaan yhteistyönä perheen, päiväkodin ja hoitohenkilökunnan kesken. (Vanhala 2016.)

Aspergerin oireyhtymä on autismikirjon häiriön lievä muoto. Sille on ominaista vaikeudet toisten ihmisten tunnetilojen ymmärtämisessä ja siitä johtuvat kommunikaatio-ongelmat ja vaikeudet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Aspergerin oireyhtymästä kärsivillä ilmenee aikuise-
 nakin vaikeuksia ymmärtää toisten ihmisten tunteita, josta seuraa erilaisia vaikeuksia ihmis-
 suhteissa. Oireyhtymä on nimetty sen ensimmäisenä kuvanneen itävaltalaisen Hans Aspergerin
 mukaan. Aspergerin oireyhtymän oirekuva ja oireiden voimakkuus vaihtelevat lievistä erittäin
 vaikeisiin. Toisin kuin autismikirjon häiriössä, aspergerin oireyhtymässä ei ilmene merkittäviä
 kielellisiä älyllisten toimintojen poikkeavuuksia. Monet Aspergerin oireyhtymää potevat lapset
 ja nuoret ovat älyllisesti normaaleja ja usein myös lahjakkaita. (Huttunen 2016.) Aspergerin
 oireyhtymää epäillään olevan 2-5%:lla lapsista. Sitä diagnosoidaan pojilla tyttöjä useammin,
 mutta tyttöjen arvellaan olevan alidiagnosoituja. (Autismisäätiö 2017.) Järjestämäämme ker-
 hoon osallistuvista oppilaista enemmistöllä on autismikirjon häiriö tai aspergerin oireyhtymä.
 Oppilaiden oireilu vaihtelee lievästä vaikeaan. Osa heistä puhuu ja ottaa kontaktia, osa on täy-
 sin omissa oloissaan ja toistelee sanoja. Myös oppilaiden toimintakyvyt vaihtelevat, joka tulee
 huomioida kerhon sisältöä suunniteltaessa.

3.2 Kehitysvammaisuus ja epilepsia

Kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tautiluokituksessa kehitysiässä todettua tilaa, jossa mie-
 len kehitys on estynyt tai epätäydellinen (Määttä 2016). Kehitysvamma on fyysinen tai psyykki-
 nen vajavuus, joka rajoittaa pysyvästi henkilön toimintakykyä (Kaski, Manninen & Pihko 2012,
 16). Tavallisia lisäongelmia voivat olla neuropsykiatriset oireet kuten tarkkaavaisuuden, toi-
 minnanohjauksen, muistin, motoriikan ja hahmottamisen vaikeudet. Lisäksi oireina voivat olla
 puheen ja kielen häiriöt, kuulon ja näön erityisongelmat, CP-vamma, epilepsia, mielentervey-
 den ja käyttäytymisen häiriöt ja autismi. (Määttä 2016.) Syitä kehitysvammaisuudelle voivat
 olla häiriöt perintötekijöissä tai ongelmat odotusaikana. Kehitysvammaisuus voi johtua myös
 synnytyksen aikaisesta hapen puutteesta, lapsuusiän sairaudesta tai onnettomuudesta. (Kehi-
 tysvammaliitto 2015.) Epäily kehitysvammaisuudesta herää usein ensimmäisten elinvuosien ai-
 kana. Tietyt hermoston kehityshäiriöt, periytyvät sairaudet ja kromosomipoikkeavuudet voi-
 daan todeta jo raskauden aikana. (Kaski ym. 2012, 25.) Kehitysvammaisilla henkilöillä saattaa
 ilmetä oppimisvaikeuksia. On tärkeää tiedostaa mikä vaikeus johtuu kehitysvammasta ja mikä
 ei. Tiedosta on apua vammaisuuden syiden määrittelyssä, joka puolestaan takaa lapsen oike-
 anlaisen opetuksen, kuntoutuksen ja hoidon. (Kaski ym. 2012, 19.) Kehitysvammaisten erityis-
 huoltolaisissa määritellään kehitysvammaisten asemaa yhteiskunnassa, heidän yksilöllisten tar-
 peiden huomioimista ja mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin. Kehitys-
 vammaista tulisi tukea itsenäiseen elämässä suoriutumiseen ja päätöksentekoon. (Vernerin
 2017.)

Epilepsia on pitkäaikaissairaus, jonka hoito jatkuu läpi elämän. Siihen voi sairastua milloin ta-
 hansa, mutta usein sairastuminen tapahtuu varhaislapsuudessa tai ikääntyneenä (Epilepsialiitto

2015). Tavallisia kehitysvammaisuuteen liittyviä neurologisia oireita ovat tajuttomuus ja kouristuskohdotukset. Niiden takana on kuitenkin usein epilepsia, jossa epileptikko saa toistuvia aivo-peräisiä tajunnan, liikesuoritusten, tuntoaistimusten, käyttäytymisen tai muiden toimintojen kohtauksellisia häiriöitä ja niihin liittyviä aivosähkötoiminnan muutoksia. Kehityshäiriö aivoissa on usein syynä kehitysvammaisen epilepsiaan. (Kaski ym. 2012, 113.) Aivojen kehityshäiriöiden syynä voivat olla perintötekijät, rakenteelliset ja tulehdukselliset syyt sekä sikiöajan ulkoiset tekijät, kuten altistuminen haitallisille aineille. (Verner 2015.) Epilepsia-kohtausten saaminen vaihtelee yksilöllisesti ja kohtauksen voi saada myös ilman selviä altistavia tekijöitä. Joillakin kohtauksen saa aikaan pienet ärsykkeet, kuten vilkkuvat valot, kuume tai valvominen. Jokaisella epileptikolla on erilainen ärsykkeiden sietokyky. (Kaski ym. 2012, 113.) Osa kerhoon osallistuvista oppilaista sairastaa epilepsiaa. Kohdekouluun henkilökunnan mukaan on todennäköistä, että epileptisiä kohtauksia tulee kerhon aikana. Suunnitteluvaiheessa huomioidaan tämän pyrkimällä välttämään kohtauksille altistavia tekijöitä.

4 Aistijärjestelmät ja niiden tukeminen autistisella lapsella

4.1 Aistitoiminta ja sen tärkeys

Aistit jaetaan seitsemään eri aistijärjestelmään. Nämä ovat kuulo-, näkö-, tunto-, haju- ja makuaistit sekä tasapaino ja asentoaisti. Kuuloaisti sijaitsee sisäkorvassa, joka reagoi ääniaaltoihin ja antaa tietoa ympärillämme olevista äänistä. Näköaisti sijaitsee silmien verkkokalvolla antaen tietoa ympärillämme olevista esineistä ja henkilöistä. Näköaistin avulla ihminen pystyy jäsentämään rajoja liikuttaessa paikassa ja ajassa. Tuntoaisti sijaitsee iholla ja iholla olevien aistisolujen tiheys on erilainen eri kohdissa kehoa. Herkimpiä kohtia ovat suu, kädet ja sukupuolielimet. Tuntoaistin avulla saamme tietoa ympäristöstä ja sen eri ominaisuuksista ja koostumuksista. Hajuaisti sijaitsee nenäontelossa ja sen avulla saamme tietoa erilaisista hajuista ympärillämme. Makuaistin antaa tietoa erilaisista mauista ja se sijaitsee kielessä. Tasapainoaisti on sisäkorvassa. Tasapainoaistin toimintaan vaikuttaa pään liikkeet sekä muut aistit, erityisesti näköaisti. Tasapainoaisti antaa tietoa kehon sijainnista ja siitä miten keho ja ympäristö liikkuu. Kehoaistijärjestelmään eli asentoaistiin kuuluvat lihakset ja nivelet, jotka antavat tietoa siitä, missä asennossa ja millaisessa liikkeessä kehon osat ovat. (Partanen 2010, 33-35.)

Autistisilla lapsilla on usein sensorisia poikkeavuuksia. Yleensä aistipoikkeavuuksia on samalla lapsella useita ja ne ilmenevät joko aistitoimintojen yli- tai aliherkkyytenä. (Moilanen, Mattila, Loukusa & Kielinen 2012.) Autistisilla lapsilla aistitoimintojen erilaisuus vaikuttaa siihen, millä tavalla lapsi käyttäytyy erilaisissa tilanteissa. Esimerkiksi normaali valaistus tai päivänvalo voi jollekin autistiselle lapselle olla liian kirkas ja tällöin hänen on vaikeaa keskittyä kyseisessä tilassa olemiseen ja hän välttelee tilaan menemistä ja siellä oloa. Autismikirjon lapset elävät usein aivan erilaista aistikokemusta, kuin muut samassa tilassa olevat. Toiselle autistille äänet

tai jokin muu aistijärjestelmä voivat tuottaa samanlaista oireilua. Tällaiset ärsykkeet usein luovat lapselle epämiellyttävän ja jopa kivuliaan olon. Vastaavasti esimerkiksi kuuloaistin aliherkkyys voi ilmetä sillä, että lapsi ei reagoi lainkaan tietyn korkeuden ääniin. Aistitoimintojen erilaisuus vaikuttaa autistisen lapsen elämiseen ja toimintakykyyn koko hänen elämänsä ajan. (Partanen 2010, 33-34)

4.2 Aistitoiminnan tukeminen

Autistisen lapsen kuntoutuksessa ja tukemisessa on pohjana lapsen synnynnäisen neurobiologisen häiriön huomioiminen. Kuntoutuksella ei voi suoraan vaikuttaa tähän häiriöön, mutta lapsen normaalia kehittymistä voidaan silti tukea. On tärkeää tunnistaa tämän neurobiologisen häiriön aiheuttamat rajoitteet, jotta lapselta ei kuntoutuksessa vaadita sellaista, mitä on synnynnäisistä syistä mahdotonta tavoitella. Oppimiselle määritellyillä rajoilla säästetään lasta myös turhilta pettymyksiltä. Autistisen lapsen kuntoutuksessa on tärkeää huomioida poikkeavien aistitoimintojen vaikeudet. Kuntoutuksessa tukee tunnistaa yksilöllisesti kunkin lapsen aistien ali- ja yliherkkyydet, jotta näitä voidaan tukea aisteja stimuloivilla leikeillä ja harjoituksilla ja samalla välttää yliherkkyyksistä johtuvia vaikeita tilanteita. (Partanen 2010, 43-46.)

Aistitoiminnan tukemiseen on kehitetty useita menetelmiä, joista yleisimmin tunnettu on SI-terapia eli sensorisen integraation terapia. SI-terapiassa tuetaan autistisen lapsen motorista hallintaa, hienomotoriikkaa ja tasapainoa kehon eri aisteja stimuloivilla harjoitteilla. SI-terapia on Suomessa yleisesti käytetty, mutta sen vaikuttavuudesta ei ole vielä luotettavaa tutkimusnäyttöä. (Koskentausta 2013.)

5 Työn tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena oli järjestää koulun erityisryhmien lapsille mielekästä iltapäivätoimintaa, joka tukee heidän aistitoiminnallista kehitystään ja samanaikaisesti tuo koulupäivään mukavan ja stressittömän rentoutumishetken.

Opinnäytetyön tavoitteena oli olla avuksi kohdekoulun henkilökunnalle. Tavoitteena oli tuottaa sellaista hyötyä ja ideoita työelämään, joita koulun henkilökunta voi tulevaisuudessakin hyödyntää omassa toiminnassaan.

6 Iltapäiväkerhon toteuttaminen toiminnallisena opinnäytetyönä

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö on työelämälähtöinen ja käytännönläheinen ja sen on osoitettava, että opiskelija hallitsee kyseisen alan vaadittavat tiedot ja taidot. Toiminnallinen opinnäytetyö

on jonkin toiminnan opastamista, ohjeistamista tai järjeistämistä työelämässä ja sen tarkoituksena on tuottaa hyötyä työelämään. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla esimerkiksi opas, portfolio, perehdyttämiskansio tai jonkin tilanteen toteuttaminen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9-10.) Työelämälähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että opiskelija, ammattikorkeakoulun ohjaaja ja työelämäedustaja tekevät yhteistyötä niin sanottua kolmikantayhteistyötä. Tämä auttaa kaikkia osapuolia ymmärtämään opinnäytetyön tavoitetta ja tarkoitusta. Työelämälähtöisyydellä halutaan molemminpuoleista oppimista ja toiminnan muutosta. Lähtökohtana on, että hyödynnetään kaikkien osapuolien asiantuntemusta. Työelämään hankkeistetussa opinnäytetyössä korostuvat opiskelijan omatoimisuus, työelämälähtöisyys sekä sosiaalinen kanssakäyminen. Opiskelija oppii myös nykyaikaisen tiedon luomista, teorian ja käytännön yhdistämistä ja uusia ongelman ratkaisutapoja. Tarkoituksena on opitun ymmärtäminen ja pohtiminen. (Tolvanen 2009.)

Opinnäytetyöprosessin aikana opiskelijalla on mahdollisuus kehittää itseään ja ammattiosaamistaan ammattilaisena tutustumalla uusiin palveluihin ja toimintamalleihin. On katsottu, että vähäinen tai puutteellinen ohjaus vaikuttaa opinnäytetyöhön ja sen tavoitteisiin heikentävästi. (Tolvanen 2009.) Toiminnallisen opinnäytetyön raportissa vastataan siihen mitä, miksi ja miten on työn toiminnallisen osan toteuttanut. Raportissa kuvataan millainen työprosessi on ollut ja millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin on tultu. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 65-66.) Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu raportin lisäksi tuotos, joka tässä opinnäytetyössä on iltapäiväkerhotoiminnan suunnittelu ja toteutus erääseen Uusimaalaisen kouluun.

6.2 Opinnäytetyön rajaus ja haasteet

Aikataulullisista syistä oppilasryhmiin tutustuminen jäi kovin vähäiseksi ennen kerhon käytännön toteutusta. Tämän vuoksi päätimme rajata opinnäytetyön teoriaosan käsittelemään pääasiassa autistisia ja vaikeavammaisia lapsia ja nuoria, vaikka oppilaiden joukossa on muunlaisiakin erityistarpeita vaativia lapsia. Suurin osa oppilaista on autistisia ja alkuperäinen suunnitelma oli rajata työn teoriaosuus vain autistisiin lapsiin ja nuoriin, mutta koulun henkilökunnan toiveesta otimme mukaan myös vaikeavammaiset oppilaat. Päädyimme tähän rajaukseen, koska kyseessä olevien erityisryhmien lapsilla on niin useita erityistarpeita, ettei meidän ollut annettulla aikataululla mahdollista täysin huomioida heitä kaikkia. Koimme myös opinnäytetyön säilyvän selkeämpänä, kun keskityimme vain tiettyyn lapsiryhmään, varsinkin kun kyseessä on erittäin laaja-alainen autismikirjon häiriö. Koulun toiveena oli erityisesti kerhon pitäminen vaikeastivammaisten ryhmälle, sillä he harvemmin pääsevät osallistumaan koululla järjestettäviin kerhoihin. Opinnäytetyön toiminnallisessa osassa keskityimme koulun henkilökunnan toiveen mukaan aistitoimintaa stimuloiviin leikkeihin ja tehtäviin.

Työn suurimpana haasteena oli saada hoitotyön näkökulma esille toteutukseen, sillä kyseessä ei ollut tavanomaisin sairaanhoitajan työnkuva. Toinen iso haaste oli se, että oppilailla oli

useita eri erityistarpeita, emmekä ennen ensimmäisiä kerhotuokioita päässeet kunnolla tutustumaan ryhmiin. Toinen ja kolmas toteutuskerta olivat helpompia, sillä tunsimme jo osallistuvat oppilaat ja heidän erityistarpeensa

6.3 Iltapäiväkerhotoiminnan suunnittelu

Kerhon toteutus suunniteltiin ajalle 6.2-19.2.2017. Alkuperäisen suunnitelman mukaan kerhotuokioita oli tarkoitus järjestää yhteensä neljä. Viimeisessä palaverissa koulun henkilökunnan kanssa sovimme kerhopäivien määräksi kahdeksan. Ryhmäkooksi tuli viidestä kahdeksaan oppilasta. Tällä tavalla saimme mukaan kaikki kerhosta innostuneet ryhmät. Iältään kerhoon osallistuneet lapset ovat 7-14 vuotiaita ja koulussa heidät on jaettu ryhmiin iän ja kehitystason perusteella. Oppilasryhmät ovat aikaisemminkin tehneet yhteistyötä keskenään, joten ryhmien yhdisteleminen kerhoa varten ei tuottanut vaikeuksia. Ennen varsinaista toteutusviikkoa kävimme koululla palaverissa kahdesti ja olimme yhteydessä työelämän yhteyshenkilöömme useita kertoja sähköpostitse ja puhelimitse.

Kerhon suunniteltiin kestävän 30-45 minuuttia kerrallaan. Suunnittelimme joka ryhmälle oman aloitus- ja lopetusleikin kerhon alkuun (Liite 1.), joka pysyy samana kaikilla kerhokertoilla. Näin oppilaille on helpompaa ymmärtää ja keskittyä uuden toiminnan aloittamiseen. Kerhoon suunnitellut leikit tehtiin autististen ja vaikeasti vammaisten oppilaiden aistitoimintaa tukeviksi ja kehittäviksi. Leikit ja tehtävät sisälsivät paljon tunnustelua, kuuntelua ja haistelua, mutta myös ongelmanratkaisutaitoa vaativia tehtäviä. Jokaisella kerhoon kuuluvalla ryhmällä on oma teemansa ja kerhoon kuuluu kaikilla ryhmillä jokin askartelu, minkä oppilaat saavat viedä kotiin muistona kerhosta.

6.3.1 Vaikeasti vammaisten ryhmä

Vaikeasti vammaisten ryhmässä osallistujia on viisi ja kerhokertoja kolme. Oppilaat ovat vaikeasti vammaisia ja kaikilla on jonkinasteinen näkövamma. Lapsista kukaan ei puhu. Suurin osa lapsista istuu pyörätuolissa tai g-tuolissa, yksi osaa kävellä itsenäisesti. Luokan lapsilla on epilepsiaa, joten kohtauksia saattaa tulla kerhon aikana. Kerhon teemana ja haju- ja tuntoaisti.

Kerhokertojen alussa pidämme esittelykierroksen pallon avulla. Kierrämme oppilaiden luona pallon kanssa käyden jokaisen nimen läpi. Palloja on erilaisia ja oppilaat saavat tunnustella niitä. Ensimmäisen ja toisen kerhokerran pidämme samanlaisina, jotta oppilaille tulee toistoa ja he saavat tutustua rauhassa meihin ja uuteen tilanteeseen. Kahdella ensimmäisellä kerhokerralla tunnustelemme ja haistelemme erilaisia asioita ja tuoksua, joita tuomme mukamme. Kolmannella kerhokerralla teemme pienen askartelun, jossa käytämme aikaisemmillä

kerroilla tunnustelemiamme asioita. Kaikkien kerhokertojen lopussa pidämme rentoutushetken, jossa kuuntelemme rauhallista musiikkia ja hieromme oppilaita erilaisilla palloilla ja huiveilla.

6.3.2 Pienten ryhmä

Pienten ryhmässä oppilaita on seitsemän. Ryhmän lapset eivät jaksakaan kovin kauaa keskittyä ja olla paikoillaan. Kaikki osaavat liikkua ja suurin osa myös puhua. Kerhokertoja ryhmälle on kolme. Molempien kerhokertojen alussa pidetään nimikierrros, jossa kierrämme oppilaiden luona pallon kanssa. Annamme oppilaalle pallon ja pyydämme häntä kertomaan nimensä. Tämän jälkeen ohjeistamme oppilaan antamaan pallon seuraavalle lapselle. Pienten ryhmän teemana on eläimet ja kuuloaisti.

Ensimmäisellä kerralla näytämme oppilaille eläinten kuvia, joista jokainen vuorollaan valitsee mieleisensä. Oppilaan valittua eläimen, soitetaan eläimen ääni tietokoneelta. Toistetaan kaksi kierrosta niin, että jokaiselle tulee vuoro kaksi kertaa. Toisella kerralla käytetään samoja eläinkuvia, mutta toistetaan toiminta päinvastaisessa suunnassa. Ensin soitetaan eläimen ääni tietokoneelta ja oppilaat yrittävät vuorollaan arvata mikä eläin on kyseessä ja näyttää oikean eläimen kuvista. Toistetaan kaksi kierrosta. Viimeisellä kerralla on askartelu, jossa oppilaat vuorollaan valitsevat itselleen mieleisen eläinpohjan. Pohjaa saa värittää tai koristella liimattavilla asioilla. Kerhokertojen lopussa kuunnellaan rauhallista musiikkia ja hierotaan oppilaita erilaisilla palloilla ja huiveilla.

6.3.3 Isojen ryhmä

Ryhmän koko on kahdeksan oppilasta. Oppilaat osaavat paljon ja heitä ei häiritse pienet muutokset. Joku saattaa hermostua jostain ja raapia, tarrata aikuisiin ja toinen hermostuessaan saattaa heitellä tavaroita ja olla aggressiivinen. Luokan aikuiset huomaavat tilanteen usein ajoissa. Ryhmän teemana on tuntoaisti ja ongelmanratkaisu. Kerhokertoja ryhmällä on kaksi. Molempien kertojen alussa pidetään nimikierrros pallon avulla. Pallo annetaan ensimmäiselle lapselle, joka kertoo oman nimensä. Tämän jälkeen sanomme esimerkiksi ”sininen paita” ja oppilas heittää pallon sinipaitaiselle oppilaalle.

Ensimmäisellä kerhokerralla teemme oppilaille toimintaradan. Rataan kuuluu tunnustelupiste ja kaksi askartelupistettä. Tunnustelupisteessä astioissa on erilaisia tunnusteltavia asioita sekä kuvia näistä samoista asioista. Oppilaan tehtävänä on ensin tunnustella kurkistelematta ja tämän jälkeen kertoa, mitä kyseisessä purkissa on. Apuna hän voi käyttää kuvia, joista hän voi halutessaan osoittaa oikeaa kuvaa. Jos oppilaat ovat innokkaita, voidaan heidän kanssa jutella ja kysellä miltä esimerkiksi tunnusteltava riisi tai makaroni tuntuu ja onko hän joskus syönyt

niitä. Ensimmäisessä askartelupisteessä oppilaille annetaan valmiiksi sininen A4-kokoinen paperi ja mallikuva merimaisemasta. Oppilas voi piirtää paperille vaikka meressä olevia kasveja tai liimata siihen pumpulia ja silkkipaperia. Toisessa askartelupisteessä oppilaat askartelevat kalan. Kaloja on valmiiksi leikattuina, mutta oppilaan on halutessaan mahdollista leikata kala ääriivivoja pitkin myös itse. Kalaa voi koristella värittämällä tai liimaamalla siihen erilaisia askarteluun tarkoitettuja tarvikkeita. Kun kala on valmis, se käydään liimaamassa merimaisemaan.

Toisella kerhokerralla oppilaat valitsevat vuorollaan mieluisen eläinpohjan. Tämän jälkeen he lähtevät kiertämään luokkaan tehtyjä pisteitä. Pisteissä on erilaisia eläimiin liittyviä asioita esimerkiksi paperista leikattu norsun häntä, harmaata huopaa tai valokuva tai piirretty kuva norsusta. Jokaisella pisteellä oppilas miettii yhdessä ohjaajan kanssa, mikä asiosta sopii parhaiten juuri hänen kuvaansa. Oikean asian löydyttyä oppilas liimaa sen omaan eläinpohjaansa. Lopuksi, kun kaikki ovat valmiita, käydään jokaisen oppilaan eläimet läpi ja kuunnellaan äännet tietokoneelta. Molempien kerhoketojen lopussa on rentoutushetki, jossa kuunnellaan rauhallista musiikkia, hierotaan oppilaita erilaisilla palloilla ja huiveilla ja jutellaan heidän kanssaan kerhosta.

6.4 Iltapäiväkerhotoiminnan toteuttaminen

6.4.1 Vaikeasti vammaisten ryhmä

Ensimmäinen kerhokerta oli 6.2.2017 ja suunniteltu aika klo 14:45-15:20. Saavuimme ajoissa paikalle, jotta ehdimme käydä vielä läpi kerhon toetutusta ja työnjakoa. Oppilaita oli paikalla neljä. Aloitimme suunnitelman mukaisesti esittelemällä itsemme ja kävimme nimikierroksen nystyräisen pallon kanssa. Nimikierroksen yhteydessä kiinnitimme oppilaille nimilaput, koska ensimmäisellä kerralla emme vielä muistaneet kaikkien nimiä ulkoa. Esittelykierroksen jälkeen aloitimme tunnusteluleikin. Tunnusteltavina olivat riisi, makaroni, herne ja pumpuli, jotka olimme laittaneet omiin purkkeihinsa. Kiersimme purkkien kanssa jokaisen oppilaan luona ja autoimme heitä tunnustelemaan näitä. Tarvitsimme apua luokan ohjaajilta, koska jokainen lapsi tarvitsi oman aikuisen, jotta osasi olla paikallaan ja keskittyä. Oppilaiden selvä suosikki oli peltipurkissa ollut makaroni. Tunnustelukierroksen jälkeen siirryimme haistelukierrokseen. Haisteltaviksi olimme tuoneet appelsiinia, sitruunaa, kanelia ja erilaisia aromiöljyjä. Appelsiinia, sitruunaa ja kanelia oppilaat innostuivat myös maistelemaan. Kerhotuokion lopussa pidimme rentoutushetken. Rentoutumishetkeä varten siirryimme lattialle patjojen päälle ja hieroimme oppilaita erilaisilla palloilla ja huiveilla samalla rauhallista musiikkia soittaen. Oppilaat osasivat hyvin rauhoittua ja selvästi nauttivat rentoutumishetkestä pitkän koulupäivän päätteeksi. Aikaa kerhokertaan meni kokonaisuudessaan suunniteltu 35 minuuttia ja toteutus oli suunnitelman mukainen.

Toinen kerhokerta oli 9.2.2017 ja suunniteltu aika klo 14:45-15:20. Aluksi autoimme oppilaat lattialle piiriin istumaan. Osa heistä siirrettiin pyörä- ja g-tuolissa piiriin mukaan. Oppilaista kaikki viisi olivat paikalla. Nimikierroksen teimme tällä kertaa vapaamuotoisemmin ja kiersimme oppilaiden luona tervehtimässä pehmeän pallon kanssa. Ensimmäisenä ohjelmassa oli edellisen kerran tapaan tunnustelukierros. Olimme tuoneet samoja tunnusteltavia asioita kuin ensimmäisellä kerralla, mutta myös uusia asiota. Tällä kerralla oli tarkoitus tunnustella sellaisia asioita, joita hyödynnetään viimeisellä kerralla askartelussa. Tunnusteltavina oli kahta erilaista makaronia, kreppipaperia, pehmeää kangasta, herneitä ja simpukankuoria. Tunnustelukierrosta seurasi haistelukierros. Haisteltavina oli jauhettua inkivääriä, appelsiiniaromia, verigreippiä ja limeä. Aistikierroksilla käytetyt asiat olivat kaikki omissa purkeissaan, joita kierrätimme oppilaiden luona. Lapset olivat jo kerhon alkaessa hyvin väsyneitä, joten pyrimme auttamaan ja kannustamaan heitä enemmän kuin ensimmäisellä kerralla. Kerhokerran lopuksi oli rentoutushetki, jossa kuuntelimme rauhallista musiikkia ja hieroimme oppilaita erilaisilla palloilla ja huiveilla. Kerhon kesto kokonaisuudessaan oli 30 minuuttia.

Kolmas kerhokerta oli 15.2.2017 ja suunniteltu aika 14:45-15:20. Tällä kerralla lapsia oli paikalla vain kolme. Viimeisen kerran tehtävänä oli pieni askartelu. Olimme valmistelleet tehtävän niin, että liimasimme isot kukkasen muotoiset paperit A4-kokoisiin pahveihin. Jokainen oppilas sai oman pahvinsa ja yhdessä heidän kanssaan liimasimme niihin koristeiksi pumpulia, kreppipaperia ja muita koristeita. Lisäksi autoimme oppilaita värittämään kuvaa. Yksi lapsista oli sokea ja hänen kanssaan kävimme liimattavat asiat tunnustellen läpi. Yksi luokan ohjaajista antoi meille neuvoja sokean lapsen kanssa kommunikointiin. Lapset innostuivat askartelusta ja olisimme toivoneet lisää apua luokan ohjaajilta. Nyt aikamme kului lasten aloillaan pitämiseen ja emme ehtineet keskittyä lasten kanssa tarvikkeiden tunnusteluun. Kerhon lopuksi pidimme tuttuun tapaan rentoutumishetken. Kerho kesto oli suunniteltu 35 minuuttia.

6.4.2 Pienten ryhmä

Ensimmäinen kerhokerta oli 9.2.2017 ja suunniteltu aika klo 14-14:35. Oppilaita oli paikalla 4. Kokoontuimme lattielle piiriin ja aloitimme nimikierroksen. Kerroimme omat nimemme, jonka jälkeen kiersimme lasten luona nystyräisen pallon kanssa ja pyysimme heitä kertomaan nimensä. Nimikierrros onnistui, mutta lapset olivat rauhattomia ja touhusivat omia juttujaan. Nimikierroksen jälkeen laitoimme paperille tulostetut eläinten kuvat piiriin lattialle. Oppilaat saivat vuorollaan valita mieleisensä eläimen, jonka jälkeen eläimen ääni soitettiin tietokoneelta. Kierros käytiin kaksi kertaa, jolloin jokainen sai valita kaksi kertaa. Eläinpiiriin lapset jaksoivat keskittyä jo paljon paremmin. Eläinpiiriin jälkeen pidimme rentoutumishetken. Soitimme rauhallista musiikkia ja hieroimme oppilaita erilaisilla palloilla. Oppilaat selvästi nauttivat rentoutushetkestä. Kerhon kesto oli suunnitelmasta poiketen 25 minuuttia. Etukäteen oli jo tiedossa, että oppilaat **eivät** jaksaa kauaa keskittyä, joten päätimme pitää lyhyemmän tuokion. Luokan ohjaajilta saimme hyvää palautetta kerhon kestosta.

Toinen kerhokerta oli 14.2.2017 ja suunniteltu aika klo 14-14:35. Olimme suunnitelleet jatkavamme samalla teemalla kuin ensimmäisellä kerralla. Tarkoituksena oli kuunnella eläimen ääni tietokoneelta, jonka jälkeen oppilas näyttää ääntä vastaavan kuvan. Ensimmäisen kerran jälkeen totesimme tämän kuitenkin liian vaativaksi luokan oppilaille, joten päätimme poiketa suunnitelmasta. Siirsimme viimeiselle kerhokerralle suunnitellun askartelun tälle kerralla, kuitenkin muokaten sen ystävänpäiväteemaiseksi. Askartelimme oppilaiden kanssa ystävänpäiväkortteja. Kortteja varten olimme tehneet korttipohjat ja leikanneet valmiiksi eri materiaaleista olevia koristeita. Osa oppilaista liimasi koristeita itse ja loppujen kanssa liimattiin yhdessä. Askartelun jälkeen pidimme loppurentoutuksen ensimmäisen kerran tapaan. Kerhon kesto oli 25 minuuttia. Luokan ohjaajat olivat askartelussa hyvin mukana.

Kolmas kerhokerta oli 16.2.2017 ja suunniteltu aika klo 14-14:35. Paikalla oli viisi oppilasta. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tällä kerralla olisi ollut eläinaiheista askartelua. Suunnitelmien muutoksen vuoksi askartelimme jo edellisellä kerralla, joten päädyimme tekemään kokonaan uudenlaisen ohjelman ryhmän viimeiselle kerhokerralle. Luokan ohjaajilta saamamme palautteen vuoksi keskityimme viimeisellä kerralla ensimmäisen kerran tapaan kuuloaistiin. Ohjasimme oppilaat lattialle ringiin, jonka keskelle laitoimme erilaisia kuvia. Kuvina oli erilaisten eläinten lisäksi luontoääniä kuten sadetta ja ukkosta. Jokainen sai vuorollaan valita kuvan, jonka jälkeen kuunneltiin kuvaan kuuluva ääni. Oppilaat olivat selvästi väsyneitä eivätkä jaksaneet keskittyä lähes ollenkaan. Olisimme toivoneet luokan omilta ohjaajilta enemmän avustusta oppilaiden ohjaukseen. Lopuksi pidimme lyhyen rentoutumishetken musiikkia kuunnellen ja hieroen oppilaita erilaisilla palloilla. Myös rentoutumiseen keskittyminen ja rauhoittuminen oli oppilailla todella vaikeaa. Kerhon kesto oli noin 25 minuuttia.

6.4.3 Isojen ryhmä

Ensimmäinen kerhokerta oli 8.2.2017 klo 15-15:45. Oppilaita oli paikalla kuusi kahdeksasta. Ennen kerhon alkua pääsimme luokkaan valmistelemaan toimintaradan oppilaille. Rataan kuului kolme pistettä. Yksi pisteistä oli tunnustelupiste, jossa oli makaronia, riisiä ja herneitä omissa purkeissaan. Lisäksi purkkien viereen asetettiin kuvat kyseisistä ruoka-aineista. Oppilaat tunnustelivat ensin purkissa olevaa ruoka-ainetta, jonka jälkeen he joko näyttivät kuvasta tai kertoivat ääneen, mitä purkissa heidän mielestään on. Osan kanssa juteltiin myös siitä, ovatko he joskus syöneet niitä ja pitävätkö he niistä. Toinen piste oli askartelupiste, jossa askarrettiin A4-kokoiselle paperille merimaisema. Pöydän ääreen olimme laittaneet valmiita malleja merimaisemista ja oppilaat saivat käyttää niitä apunaan. Jokainen sai oman sinisen paperin johon sai piirtää, värittää ja liimata erilaisia koristeita. Koristeina oli pumpulia, kreppipaperia ja pieniä simpukankuoria. Kolmas piste oli kala-askartelu. Kala-askartelupisteessä oli valmiiksi leikattuja kaloja, joita lapset saivat koristella merimaiseman tapaan. Kalan sai myös leikata itse paperista ääri viivoja pitkin näin halutessaan. Valmis kala käytiin liimaamassa merimaisemaan ja lopuksi

jokainen kirjoitti oman nimensä taideteokseen. Oppilaat olivat todella innokkaita ja osaavia ja saimme sekä heiltä että luokan ohjaajilta todella hyvää palautetta.

Kerhon alkuun suunniteltu nimikierrros jäi toteuttamatta, koska oppilaat lähtivät jo innoissaan kiertelemään pisteitä. Esittelimme itsemme oppilaille silloin, kun osuimme samalle pisteelle samaan aikaan. Meidän lisäksi paikalla oli kolme luokan omaa ohjaajaa, joista yksi oli koko kerhon ajan yhden haastavasti käyttäytyvän oppilaan kanssa. Muiden oppilaiden kanssa kierimme pisteet suunnitellusti luokan omien ohjaajien ollessa apuna. Kerhon loppuun siirryimme oppilaiden kanssa takahuoneeseen rentoutumaan. Soitimme rauhallista musiikkia ja hieroimme lapsia erilaisilla palloilla ja huiveilla ja juttelimme samalla heidän kanssaan. Oppilaat antoivat hyvää palautetta kerhosta ja kertoivat sen olleen kiva. Erityisesti kiitosta sai askartelupisteet, jotka koettiin hauskoiksi. Kerhon toteutus pysyi hyvin aikataulussa ja oppilaat lähtivät iloisina kotiin.

Toinen kerhokerta oli 14.2.2017 klo 15-15:45. Paikalla oli neljä lasta. Aloitimme kerhon nimikierroksella. Annoimme pallon ensimmäiselle oppilaalle ja pyysimme kertomaan oman nimensä. Tämän jälkeen oppilas antoi pallon seuraavalle ja tämä toistettiin, kunnes jokainen oli saanut vuoron. Nimikierroksen jälkeen jokainen valitsi itselleen eläinpohjan. Tämän jälkeen lapset lähtivät ohjattuina kiertämään luokassa olevia pisteitä, joissa jokaisessa oli erilaisia pieniä kuvia ja tavaroita kuten paperia, tekonahkaa, pörrökangasta, pumpulia ja kreppipaperia. Tehtävänä oli valita omaan kuvaan sopiva asia ja liimata se eläinalustaan. Tehtävä sujui hyvin ja koska oppilaita oli paikalla vain muutama, oli aikaa kiertää kaikki pisteet rauhassa. Jokaisessa pisteessä juteltiin oppilaan kanssa esillä olevista asioista ja siitä miltä ne näyttävät ja tuntuvat. Kun kaikki olivat valmiita, siirryttiin edellisen kerran tapaan takahuoneeseen rentoutumishetkeä varten. Myös tällä kerralla saimme oppilailta ja luokan ohjaajilta erinomaista palautetta. Kerho pysyi hyvin sovitussa aikataulussa.

6.5 Iltapäiväkerhotoiminnan onnistumisen arviointi ja palaute

Vaikeasti vammaisten ryhmän ohjaajilta oli erittäin vaikeaa saada palautetta, joten pyrimme havainnoimaan mahdollisimman paljon oppilaiden omia reaktioita kerhoon. Ohjaajilta saimme palautetta kerhon liian myöhäisestä ajasta. Kerhon ajoittuminen koulupäivän loppuun oli kuitenkin juuri koulun henkilökunnan toive. Kehitysehdotuksia emme juurikaan saaneet ja rentoutushetkestä saimme positiivista palautetta. Palaute huonosta kellonajasta ja muun palautteen vähyys jäi meitä harmittamaan. Kerhon järjestämisestä sovittaessa pidettiin erityisen tärkeänä vaikeasti vammaisten ryhmän mukaan saamista, koska kyseinen ryhmä pääsee hyvin harvoin mukaan järjestettyihin kerhotoimintoihin. Pienten ryhmässä luokan ohjaajat olivat lähes koko ajan motivoituneita ja antoivat palautetta pyydettyinä. Palautetta saimme kerhon sopivasta pituudesta sekä rentoutumishetkestä ja äänitehtävistä. Kerhon pituutta lyhensimme itse huomattua lasten väsymisen ja tämä osoittautui onnistuneeksi ratkaisuksi. Pienten ryhmän

osalta kerhon toteutussuunnitelma muuttui matkan varrella ja uutta suunnitelmaa tehdesämme kysyimme toiveita luokan ohjaajilta. Huomioimme toiveet seuraavissa tuokioissa. Luokan ohjaajilta olisimme toivoneet suurempaa osallistumista, jotta kerhotuokion kulkuun ei olisi tullut turhia keskeytyksiä. Isojen ryhmälle pidetyt kerhotuokiot onnistuivat todella hienosti. Luokan ohjaajat olivat aktiivisia ja antoivat palautetta molempien kerhokertojen aikana ja jälkeen. Kerhon toiminnassa he olivat mukana meidän ohjeistuksemme mukaan. Myös oppilailta saimme palautetta ja oppilaat olivat innokkaita juttelemaan kerhosta. Osalla oppilaista oli apuna kommunikointia avustavia kuvia tai laitteita. Luokan ohjaajat opastivat meitä näiden käyttöön.

Kerhoviikot toteutettiin lähes suunnitelman mukaisesti. Pienten ryhmän kohdalla vaihdoimme suunnitelmaa, koska alkuperäinen osoittautui liian vaikeaksi. Uuden suunnitelman tekoon ja tarvikkeiden hankkimiseen jäi kuitenkin vain pari päivää aikaa. Isojen ryhmän ohjaajat olivat hyvin mukana toiminnassa ja sen ansioista kerhokerrat onnistuivat suunnitellusti ja pystyimme tuokioiden aikana huomioimaan lasten tarpeet ja kiinnostusten kohteet yksilöllisesti. Vaikeasti vammaisten ja pienten ryhmien ohjaajilta olisimme toivoneet samaa. Nyt emme ehtineet toivotulla tavalla huomioida näiden ryhmien lasten yksilöllisiä tarpeita. Kaikkien kahdeksan kerhokerran ajoittuminen kahden viikon sisään vaikutti siihen, että valmistautuminen ennen jokaista kerhokertaa jäi toivottua vähäisemmäksi.

7 Pohdinta

7.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Toiminnallinen opinnäytetyömme kerhotoiminnan järjestämisestä erityistä tukea tarvitseville 1.-9. -luokkalaisille oppilaille tehtiin toimeksiantona eräälle Uusimaalaiselle koululle. Toimintaamme ohjasivat terveydenhuollon alalla yleisesti hyväksytyt ammattieettiset säännöt ja periaatteet. Pyrimme kaikessa toiminnassamme osoittamaan eettistä osaamista kuten ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden arvostamista. Eettiset ohjeet terveydenhuollossa johdattavat ammattilaisia havaitsemaan työnsä eettiset vaikeudet ja puhumaan niistä. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 54-55.) Kaikella toiminnalla tulee tukea ja lisätä erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden omia voimavaroja ja siten parantaa heidän elämänlaatuaan (Puttonen 2015). Perusopetuslaissa määritetään, millaista aamu- ja iltapäivätoiminnan tulisi olla. Toiminnan tulee vahvistaa kodin ja koulun yhteistyötä sekä lapsen emotionaalista moraalista kehitystä. Toiminnan tulee myötävaikuttaa lasten hyvinvointiin, tasa-arvoon ja osallisuuteen yhteiskunnassa ja torjua syrjäytymistä. Kerhotoiminnan tulee mahdollistaa lasten osallistuminen ohjattuun ja virkistävään toimintaan ja tarjota tarvittavat lepoaikat rauhallisessa ympäristössä. (48 a § 19.12.2003/1136.) Pyrimme opinnäytetyössämme noudattamaan perusopetuslain ohjeistusta sekä kerhotoiminnan suunnittelussa että sen toteutuksessa. Tulevina hoitotyön ammattilaisina halusimme toimintamme kohdekoulussa olevan luottamuksellista ja avointa.

Tarkkailimme opinnäytetyön kaikissa vaiheissa toimintamme eettisyyttä ja pyrimme noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan eettisiä periaatteita. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Tavoitteenamme oli, että kerhotoimintaan osallistuvat oppilaat saisivat toiminnan aikana tarvitsemaansa apua ja että ilmapiiri olisi turvallinen, kun mukana oli oppilaille tuttuja henkilöitä. Eettisten ohjeiden mukaisesti oppilaiden osallistuminen kerhotoimintaan oli vapaaehtoista. Pyrimme toteuttamaan kerhotoimintaa hyvässä yhteistyössä kohdekoulun henkilökunnan kanssa. Ehdotimme tekevämme lupakyselyn vanhemmille koskien oppilaiden osallistumista kerhotoimintaan. Koulun henkilökunnan mukaan lupakysely ei ollut tarpeellinen, sillä henkilökunta oli mukana kerhossa oppilaiden kanssa. Halusimme kuitenkin hyvän eettisen periaatteen mukaisesti varmistaa, että oppilaiden vanhemmat olivat tietoisia kerhotoiminnasta ja että heillä oli mahdollisuus päättää lapsensa osallistumisesta kaikissa kerhotoiminnan vaiheissa. Päädyimme tekemään opinnäytetyöhön liittyvästä kerhotoiminnasta tiedotteen, jonka lapset veivät vanhemmillensa ennen kerhotoiminnan alkamista. Tiedotteessa kerroimme opinnäytetyön tarkoituksesta, itsestämme sairaanhoidon opiskelijoina ja järjestämästämme kerhotoiminnasta. Kerhotoiminnan aikana pyrimme hyvään vuorovaikutus- ja hoitosuhteeseen oppilaiden kanssa. Pyrimme huomioimaan erityisen tuen tarpeessa olevat oppilaat yksilöllisesti kaikessa toiminnassamme ja saimme siihen apua koulun henkilökunnalta jo suunnitteluvaiheesta lähtien. Käsitelimme tietoomme tulleet asiat luottamuksellisesti ja vaitiolovelvollisesti ja lapsista puheissa huomioimme anonymiyden. Opinnäytetyömme kirjallinen osuus ei sisällä salassa pidettävää tietoa. Kerhotoimintaan osallistuneiden oppilaiden henkilötietoja ei kerätty eikä heidän henkilöllisyyttään voida tunnistaa opinnäytetyössä.

Opinnäytetyömme luotettavuutta voidaan tarkastella opinnäyteprosessin kaikissa vaiheissa: suunnittelussa, toteuttamisessa ja toteutumisen arvioinnissa. Työn suunnittelussa otimme huomioon hankkimamme teoriatiedon ja kerhotoimintaan osallistuvien oppilaiden erityistarpeet. Toteutusvaiheen luotettavuutta osoittaa erityisesti eettisten periaatteiden noudattaminen toiminnassamme. Lisäksi selkeä ja totuudenmukainen havaintojen kirjaaminen kerhotoiminnan toteutumisesta antaa luotettavan pohjan pohdinnoille ja johtopäätösten tekemiselle. Arvioinnissa kiinnitimme huomiota tavoitteiden toteutumiseen ja toimintamme vaikuttavuuteen. Koska opinnäytetyössämme korostui ammattietiikan merkitys erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimisessa, pidimme tärkeänä itsearviointia, jota suoritimme refleктоimalla omaa toimintaamme koko opinnäytetyönprosessin ajan. Pohdintamme autistisen ja kehitysvammaisen lapsen asemasta ja yhteiskunnan heille tarjoamasta tuesta perustuu huolellisesti valittuun lähteaineistoon, jonka valinnassa käytimme lähdekritiikkiä. Aineistohaun avulla valitsimme teoriaosuuteen tieteellisiä ja vertaisarvioituja tutkimuksia, joita voidaan pitää luotettavina lähteinä. Arvioinnissa otimme lisäksi huomioon kirjoittajien asiantuntijuuden ja lähteen julkaisuvoiton. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2013, 189.) Opinnäytetyön luotettavuuden takaamiseksi pyysimme ohjausta ohjaajavalta opettajalta säännöllisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan.

7.2 Opinnäytetyön onnistumisen arviointi ja kehittämisehdotukset

Toimeksiantona oli järjestää iltapäiväkerhotoimintaa kohdekoulun erityisryhmien oppilaille. Toimeksiantajan toiveena oli, että toiminta liittyisi aistitoiminnan tukemiseen, koska lähes kaikilla kerhoon osallistuvista lapsista on autismikirjon häiriö. Tämän vuoksi rajasimme opinnäytetyön teoriaosuuden käsittelemään pääosin autismikirjon häiriötä. Suunnittelimme ja toteutimme kerhoa kahden viikon ajan perustuen tutkittuun tietoon autististen lasten aistitoiminnan häiriöistä ja niiden tukemisesta.

Toiminnan suunnittelu ja toteutus ei saisi perustua vain tutkittuun tietoon, koska jokainen lapsista on oma yksilönsä ja jokaisella liittyy autismiin omanlaisensa oireilu (Huttunen 2016). Kerhotoiminnasta olisimme saaneet paremmin lasten yksilöllisiä tarpeita vastaavaa, jos olisimme päässeet ennen kerhon toteuttamista tutustumaan kunnolla lapsiryhmiin. Ohjaajina omat käsityksemme erityislapsista vaikuttavat siihen, miten vuorovaikutus onnistuu (Mäkinen & Kallio 2007, 30). Luokkien ohjaajilta saatu tieto lasten yksilöllisistä oirekuvista olisi myös auttanut tekemään kerhosta paremmin lasten tarpeita vastaavaa. Ohjaajan tulisi jo suunnitteluvaiheessa ottaa huomioon ryhmän jäsenten taustat, kehitysvaiheet ja erityisen tuen tarpeet (Onnismaa ym. 2000, 165-167). Kohdekoulun yhteyshenkilöltä saimme etukäteen ryhmäjaon ja pienen kirjallisen esittelyn lasten käytösoireista, joka auttoi meitä varautumaan kerhon aikana mahdollisesti tuleviin tilanteisiin. Koemme kuitenkin, että kerhon pitäminen olisi tuottanut oppilaille enemmän iloa ja hyötyä, jos meillä olisi ollut etukäteen mahdollisuus kunnolla tutustua lapsiin. Näin olisimme osanneet paremmin ennakoida heidän käyttäytymistään ja huomioida kunkin lapsen mieltymykset. Nyt määritimme ensimmäisten kerhokertojen vaikeusasteen vain kohdekoulun yhteyshenkilön antamiin tietoihin lapsista sekä siihen pieneen tietomäärään, jonka saimme luokkien tutustumiskerroilla. Tiiviimpi yhteistyö kerhoon osallistuvien oppilaiden opettajien ja ohjaajien kanssa olisi tuonut paremman lopputuloksen työllemme. Luokkien ohjaajat olisivat voineet osata kertoa toiveistaan kerhon suhteen etukäteen ja siitä, minkälaisesta toiminnasta heidän luokkansa lapset hyötyvät.

Myös kohdekoulun henkilökunnan positiivisempi vastaanotto olisi parantanut kerhon laatua. Mielestämme lapset selvästi huomioivat luokkansa ohjaajien mielialat ja sen, että nyt ei tarvitse keskittyä. Jos ohjaajat olisivat osoittaneet toiminnallaan kerhon olevan tärkeä, uskomme että lapset olisivat jaksaneet keskittyä paremmin. Ohjauksen tulisi olla selkeää, jotta lapset ymmärtäisivät, mitä heiltä odotetaan ja mitä on tarkoitus tehdä (Tolvanen 2009, 110-111). Isojen ryhmällä ongelmaa ei ollut, koska kaikki aikuisetkin keskittyivät kerhoon.

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan mielestämme onnistunut. Onnistuimme suunnittelemaan ja toteuttamaan erityisryhmille kerhotoimintaa, jonka sisältö oli teoretietoon perustuvaa aistitoimintaa tukevaa toimintaa. Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite toteutuivat. Olisimme kuitenkin voineet onnistua paremmin. Opinnäytetyö eteni osittain väärässä järjestyksessä ja liian

nopeassa aikataulussa. Vaikka teimmekin hyvän teoriapohjan ennen kerhon varsinaista toteuttamista, olisi ollut hyödyksi kirjoittaa koko teoriaosuus ennen toiminnallista osuutta. Näin opinnäytetyön työstäminen olisi ollut loogisempaa ja kerhon sisällön suunnittelu helpompaa. Päätös kerhon ajankohdasta tuli kuitenkin suoraan kohdekoululta ja päädyimme siihen, että ehdimme saada tarpeeksi laajan teoriapohjan ennen sovittuja kerhoviikkoja. Toimintamme vaikuttavuutta osallistuvien lasten toiminnan tukemiseen emme saaneet tietää. Kerhoviikkojen jälkeen olisi ollut tärkeää järjestää palautekeskustelu osallistuneiden luokkien ohjaajien kanssa. Näin olisimme saaneet tietää, oliko järjestämämme toiminta oikeasti hyödyksi siihen osallistuneille lapsille. Palautekeskustelun perusteella myös kohdekoulun käyttöön tekemästämme leikkilistasta olisi tullut enemmän oppilaiden yksilölliset tarpeet huomioiva.

Lähteet

- Autio, T. & Kaski, S. 2005. Ohjaamisen taito. Helsinki. Edita.
- Hautamäki, J., Lahtinen, U., Moberg, S., Tuunainen, K. 2001. Erityispedagogiikan perusteet. Helsinki: WSOY.
- Heinämäki L. 2000. Varhais-erityiskasvatus lapsen arjessa. Jyväskylä: Tammi.
- Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18. painos. Helsinki: Tammi
- Juujärvi, S., Myyry, L., Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi.
- Kaski M. (toim.), Manninen A. & Pihko H. 2012 Kehitysvammaisuus. Helsinki: Sanoma Pro Oy
- Kyngäs, H., Kääriäinen, M., Poskiparta, M., Johansson, K., Hirvonen, E., Renfors, T. 2007. Ohjaaminen hoitotyössä. Helsinki: WSOY.
- Mäkinen, M., Kallio, S. 2007. Oppimisen ohjaaminen - kohtaamista ja yhteisöllistä tiedon jäsentämistä. Kasvatus 1/2007.
- Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana. Osa 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Partanen, K. 2010. Voimaa autismin kirjon kuntoutukseen. Juva. JWS Bookwell.
- Ryan, R. M, & Deci, E. 2000. Intrinsic and extrinsic motivations: classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67. doi:10.1006/ceps.1999.1020
- Saloviita, T. 2006. Erityisopetus ja inklusio. Kasvatus 37 (4).
- Tolvanen, L. 2009. CP-vamman vaikutus puheeseen, kieleen ja kommunikaatioon. Teoksessa K. Launonen & A-M. Korpijaako-Huuhka (toim.) Kommunikoinnin häiriöt; syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Yliopistopaino: Helsinki, 95-118.
- Tutkimustieteellinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Vygotsky, L. S. 1978. Mind in society: The development of higher psychological processes. Cambridge: Harvard University Press.
- Sähköiset lähteet
- Autismisäätiö 2017. Aspergerin oireyhtymä. Viitattu 15.1.2017. <http://www.autismisaa-tio.fi/fi/materiaalit-3/tietoa-autismikirjosta/aspergerin-oireyhtymae/>
- Epilepsialiitto 2015. Ylesitä epilepsiasta. Viitattu 15.1.2017. https://www.epilepsia.fi/fi_FI/web/epilepsialiitto/yleista-epilepsiasta
- Helsingin kaupunki 2016. Iltapäivätoiminta. Viitattu 7.5.2017. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/paivahoito-ja-koulutus/perusopetus/iltapaivatoiminta/>

- Huttunen, M. 2016. Aspergerin oireyhtymä. Lääkärikirja Duodecim. Viitattu 22.1.2017. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00354&p_hakusana=Aspergerin%20oireyhtym%C3%A4
- Huttunen, M. 2016. Autismi. Lääkärikirja Duodecim. Viitattu 22.1.2017. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00355
- Järvi-pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatussuunnitelma 2013. Viitattu 7.5.2017. <http://www.peda.net/veraja/jarvi-pohjanmaa/kelpo/kelpo/kelpo9>
- Kehitysvammaliitto 2015. Kehitysvammaisuus. Viitattu 23.4.2017. <http://www.kehitysvammaliitto.fi/suomeksi/tietoa-liitosta/kehitysvammaisuus/>
- Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. Aamu- ja iltapäivätoiminta. Viitattu 21.1.2017. <http://www.kvtl.fi/fi/lakineuvonta/aihealueet-aakkosittain/koulunkaynti/aamu--ja-iltapaivatoiminta/>
- Koskentausta, T., Sauna-Aho, O. & Varkila-Saukkola, L. 2013. Autististen lasten ja nuorten hoito ja kuntoutus. Suomen Lääkärelehti. Viitattu 22.4.2017. http://www.terveysportti.fi.nelli.laurea.fi/dtk/ltk/koti?p_artikkeli=duo10395&p_haku=autismin%20kirjo
- Moilanen, I., Mattila, M., Loukusa, S., Kielinen, M. 2012. Autismikirjon häiriöt lapsilla ja nuorilla. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Viitattu 22.4.2017. http://www.terveysportti.fi.nelli.laurea.fi/dtk/ltk/koti?p_artikkeli=duo10395&p_haku=autismi
- Määttä, T. 2016. Kehitysvammaisen potilas vastaanotolla. Viitattu 15.1.2017. http://www.terveysportti.fi.nelli.laurea.fi/dtk/ltk/koti?p_artikkeli=ykt00692&p_haku=kehitysvammaisuus
- Opetushallitus 2017. Aamu ja iltapäivätoiminta. Viitattu 10.5.2017. http://www.oph.fi/koulu-tus_ja_tutkinnot/aamu-ja_iltapaivatoiminta
- Puttonen, J. 2015. Sairaanhoidajan eettiset velvollisuudet. Viitattu 21.1.2017. http://www.terveysportti.fi.nelli.laurea.fi/dtk/shk/koti?p_haku=sairaanhoidajan%20eettiset%20velvollisuudet
- Tolvanen, E. 2009. Työelämäyhteys ammattikorkeakoulun hoitotyön opiskelijoiden opinnäytetöissä. Turun yliopisto. Viitattu 13.5.2017 <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/45111/gradu2009tolvanen.pdf?sequence=1>
- Vanhala, R. 2016. Autismikirjon häiriöt. Lääkärin käsikirja. Viitattu 22.4.2017. http://www.terveysportti.fi.nelli.laurea.fi/dtk/ltk/koti?p_artikkeli=ykt00809&p_haku=autismi
- Vernerinen 2015. Epilepsia. Viitattu 23.4.2017. <http://verneri.net/yleis/epilepsia>
- Vernerinen 2017. Itsemääräämisoikeus ja lainsäädäntö. Viitattu 23.4.2017. <http://verneri.net/yleis/itsemaaraamisoikeus-ja-lainsaadanto>
- Åberg, L. 2011. Epilepsia lapsella. Lääkärikirja Duodecim. Viitattu 24.1.2017. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00121
- 8 a luku (19.12.2003/1136) Aamu- ja iltapäivätoiminta. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L8a>

Liitteet

Liite 1: Ilmoitus vanhemmille.....	27
Liite 2: Kerhon aloitus ja lopetus	28
Liite 3: Leikkivihko koulun henkilökunnan käyttöön.....	29

Liite 1: Ilmoitus vanhemmille

Hei oppilaiden vanhemmat!

Olemme Laurean ammattikorkeakoulun hoitoalan opiskelijoita. Opiskelemme sairaanhoitaja (AMK) - tutkintoa. Opintoihimme kuuluu opinnäytetyö, jonka laajuus on 15 opintopistettä. Opinnäytetyömme toiminnallisessa osassa suunnittelemme ja toteutamme kerhotuokioita lastenne koulussa. Koulun oma henkilökunta on kerhoissa myös mukana. Tarkoituksenamme on järjestää koulun erityisryhmien oppilaille mielekästä iltapäiväkerhotoimintaa, joka tukee heidän aistitoiminnallista kehitystään ja samalla tuo koulupäivään mukavan ja stressittömän rentoutumishetken. Tarkoituksena on myös laajentaa omaa näkemystämme hoitoalasta ja tukea ammatillista kasvuamme. Kerhotoiminnan toteutus on viikoilla 6-7.

Ystävällisin terveisin,

Ginan Al-Hamzawi & Annina Leskinen

1.2.2017 Espoo

Liite 2: Kerhon aloitus ja lopetus

Aloitusleikit:

- Palloleikki: Pallo annetaan ensimmäiselle lapselle, joka ohjataan kertomaan oman nimensä ja tämän jälkeen antamaan pallon seuraavalle. Tarvikkeet: Pallo.

Lopetus:

- Hierotaan lapsia erilaisilla palloilla (pehmeitä, sileitä ja nystyräisiä). Samalla kuunnellaan rauhallista musiikkia. Voidaan hieroa lapsen eri vartalon osia, kuten selkää, vatsaa, päätä ja jalkoja. Vaikeutta saadaan, kun lapsi sulkee silmänsä ja yrittää arvata mikä pallo on kyseessä tai pyydetään lasta kuvailemaan, miltä pallo tuntuu. Hieronta voidaan käyttää lisänä kuvakortteja tai valokuvia käytettävistä palloista, jolloin lapsi yrittää yhdistää tietyn pallon sitä vastaavaan kuvaan.
Tarvikkeet: palloja, musiikkia ja kuvakortit.

Liite 3: Leikkivihko koulun henkilökunnan käyttöön

Aloitusleikki:

- Tutustu minuun -leikki: Lapset istuvat ympyrässä. Ohjaaja laittaa pienen esineen kiertää lapselta toiselle. Kun ohjaaja sanoo "stop" ee, jonka kädessä esine on, kertoo nimensä ja jotain itsestään. Etukäteen voidaan sopia aihe, josta esineen saanut kertoo. Leikkiä jatketaan kunnes kaikki ovat saaneet vuoron.
Tarvikkeet: Pieni esine, esimerkiksi pallo tai malmorikuula.

Äänileikit:

- Pää olkapää peppu -laululeikki
  - Sutsi-Satsi -laululeikki
  - Aa ram sam saa -laululeikki
  - Huugi-guugi -laululeikki
  - Tuiki tuiki tähtönen laulu (sopii rentoutushetkeen)
- Tarvikkeet: Videot tai musiikit lauluista.

Erilaiset aistileikit:

- Tunnusteluleikki: : Makaronin, herneiden, riisin ja sokerin tunnustelua. Laitetaan tunnistettavaa asiaa ämpäriin. Ämpäriin voidaan laittaa sekaan myös jokin pieni esine yllätykseksi. Lapset laittavat kätensä ämpäriin ja saavat tunnustella ja samalla löytävät seasta erilaiselta tuntuvan esineen.
Tarvikkeet: makaroni, riisi, herneet, sokeri, ämpäri, yllätysesineitä.
- Hajuaisti: Laitetaan pieniin purkkeihin mausteita, joita lapset saavat haistella. Jokaisen purkin kohdalla heille näytetään kuvakortista sisällä olevan mausteen kuva.
Tarvikkeet: mausteet, purkit, kuvakortit.
- Sormivärit: Sormiväreillä piirtäminen tuntuu hassulta ja mukavalta. Ohjaajia tulee olla vähintään yhtä monta kuin lapsia, jotta maalilla ei vahingossa sotketa lasten vaatteita eikä mene vahingossa lapsen suuhun. Lapset tutustuvat erilaisiin väreihin ja tunnustelevat maalia kädessään. Toisena tehtävänä maalataan lapsen käsi valkoisella sormivärillä ja autetaan lasta painamaan kädenkuva värilliselle pahville.
Tarvikkeet: sormivärit, paperit, siivous- ja pesuvälineet.
- Metsänpeikko -tasapainoleikki: Asetetaan lattialle valmiiksi jalan- ja kädenjäljet, joita on tarkoitus seurata. Kerrotaan lapsille, että lähdetään seuraamaan metsänpeikkoa. Matkalle voi laittaa lisähaastetta sitä kaipaaville, esimerkiksi vuorottelemalla käsien ja jalkojen kuvia tai sijoittamalla kuviot niin, että lapsen on ylitettävä tai alitettava jokin esine päästäkseen etenemään seuraavaan askeleeseen. Taustalla voi soida rauhoittavaa

metsähenkistä musiikkia, jos se koetaan hyödylliseksi (musiikki voi myös häiritä lasten keskittymistä itse tehtävään). Tehtävän vaikeustasoa voi vaihdella sen mukaan, miten isoin välimatkoin jalan- ja kädenjäljet asettaa. Myös reitin mutkittelu lisää vaikeutta. Tarvikkeet: mertsämusiikki, käden- ja jalanjäljet.

- Temppurata: Teemme erilaisia pisteitä, jotka lapsi suorittaa aikuisen avustamana. Esimerkiksi penkin ylittäminen, esteiden läpi käveleminen (esteinä palikoita tai muita leikkivälineitä), kuperkeikka patjalla tai hernelapusten heitto ämpäriin. Temppurataan voi kuulua myös hulavanpiste, jossa pyöritetään vannetta tai yritetään päästä vanneen läpi. Tuoleista ja peitoista voi rakentaa majan, jonka läpi lapset voivat kulkea tai viettää aikaa majan sisällä. Kuvakortteja voi käyttää apuna tehtävänantoa kerrottaessa.

Tarvikkeet: kuvakortit, peitot+tyyny, hulavanne, palikoita + muita leikkivälineitä.

Askarteluleikit:

- Kulkuneuvon askartelu: Tämä tehtävä sopii useimmille lapsille, koska sitä voi muokata lapsen iän ja kehitystason mukaan. Tehtävässä voi opetella liimaamista ja osien oikeaan kohtaan sijoittamista. Taitavimmat oppilaat voivat myös leikata itse kulkuneuvojen osia. Voidaan käydä läpi myös värejä ja sitä, mikä on kunkin auton osan tarkoitus oikeissa autoissa ja mitä erilaisia autoja on olemassa. Tässä tehtävässä lapset olisi hyvä jakaa useampaan pieneen ryhmään, jotta tehtävänanto pystytään pitämään yksinkertaisena. Esimerkiksi yksi ryhmä autojen leikkaamiseen ja liimaamiseen, yksi vain liimaamiseen, yksi värien pohtimiseen ja yksi auton osien ja käyttötarkoituksen pohtimiseen. Vaihtoehtoisesti voidaan toteuttaa yhdessä ryhmässä tehden vain yhtä asiaa kerrallaan, jolloin siirrytään seuraavaan tehtävän osaan kaikki samanaikaisesti. Parempi ajatus on kuitenkin, että lapset ovat pienissä ryhmissä, jolloin jokainen voi edetä omalla tahdillaan. Auton osat voidaan tehdä myös erilaisista materiaaleista (esim. renkaat aaltopahvista), jolloin lapset voivat tunnustella eri materiaaleja.

Tarvikkeet: erilaisia pahveja ja papereit, liimat ja sakset.

- Pupuaskartelu: Opetellaan liimaamista niin, että lapset liimaavat pumpulin palasia kartongista leikattuun jänikseen. Tällä tehtävällä on sama tarkoitus kuin autotehtävällä, mutta se ei ole yhtä haastava. Pumpulista saadaan kuitenkin mukaan eri tyyppistä materiaalia ja sen tunnustelua. Tehtävän yhteydessä voidaan käydä sanallisesti läpi sitä, miltä pumpuli lasten mielestä tuntuu ja miten sitä voisi kuvailla. Pumpulilla voi koskettaa eri vartalon osia, jolloin lapsi tuntee pumpulin pehmeiden eri tavalla. Tehtävä on helpompi kuin autotehtävä ja siitä voidaan tehdä eri tasoisia versioita muokkaamalla pupun kokoa: mitä isompi pupu, sitä helpompi siihen on osua liiman ja pumpulin kanssa. Myös tässä taitavimmat lapset voivat yrittää leikata pupun itse. Valmiille pupulle voidaan myös värittää tusseilla silmät ja suu.

Miettimispelit:

- Palapeli: Tämän voi yhdistää muihin tehtäviin tai tehdä omana tehtävänä. Leikataan alusta, jossa on neliön mallisia kuvia. Leikataan samat kuvat yksittäisiin neliöihin tai esimerkiksi maitotölkkin muotoiseen palaan. Annetaan kuvat lapselle yksi kerrallaan ja hän yrittää löytää alustasta vastaavan kuvan ja laittaa kortin paikoilleen alustalle vastaavan kuvan päälle. Voidaan käydä myös läpi mitä kuvat ovat ja mitä niissä olevilla tavaroilla tehdään ja minkä värisiä ne ovat.